

VARTOTŲ SĄVOKŲ ŽODYNĖLIS

Antibiotikas - mikroorganizmų gaminama medžiaga, pasirinktinai slopinanti kitų mikroorganizmų vystymąsi; vartojamas kaip gydomasis profilaktinis preparatas ir kaip biologiškai aktyvi medžiaga gyvulio (paukščio) augimui skatinti.

Artezinis šulinys – tai gręžtinis šulinys, skirtas imti vandeniui iš giliai esančių vandeningųjų sluoksnių. Tokie šuliniai įrengti daugelyje didesnių kaimų ir gyvenviečių ar žemės ūkio bendrovių.

Atolas - žolė, ataugusi nupjovus ar nuganius tos pačios vegetacijos metu.

Augalų apsaugos priemonės – cheminiai preparatai ar aktyvios biologinės medžiagos ar organizmai (bakterijos, virusai, vabzdžiai), naudojami kultūriniais augalams apsaugoti nuo įvairių žalingųjų organizmų.

Ekonominė žalingumo riba – žalingųjų organizmų (kenkėjų, ligų ar piktžolių) gausumo lygis, kuriam esant ekonomiškai tikslinga naudoti augalų apsaugos priemones.

Entomofiliniai augalai – augalai, kuriems apdulinti žydėjimo metu reikalingi vabzdžiai.

Europos Sąjunga (ES) – tai 15 Europos valstybių sąjunga, kurios tikslas - priimti bendrus politinius ir ekonominius sprendimus. ES teisė turi viršenybę prieš nacionalinę teisę tose srityse, kurios yra apibrėžtos ES sutartyje. ES priimti nutarimai tiesiogiai įpareigoja valstybių narių piliečius juos vykdyti. Svarbiausi ES sutarties principai: teisėtumas, valstybių narių solidarumas, tautų lygybė ir savitarpio pagalba. Vienas svarbiausių veiksnių, skatinančių valstybes stoti į ES, yra nemažos subsidijos žemdirbiams ir dideli importo muitai, apribojantys pigesnių žemės ūkio produktų importą į ES šalis.

Fitosanitarinė pasėlio būklė – pasėlio apsikrėtimo augalų ligomis, kenkėjais ar piktžolėmis lygis.

Gaišenos - dėl įvairių priežasčių nugaišusių (žuvusių, numarintų) gyvūnų kūnai.

Geriamasis vanduo - gėlas vanduo, kuris, išgautas iš gamtinių (natūralių) šaltinių arba paruoštas, atitinka Lietuvos Respublikos geriamojo vandens standartą.

Gyvūninės kilmės atliekos - gaišenos (gyvūnų kūnai), skerdiena ar atskiros jos dalys, nenaudojamos žmonių maistui, skerdyklų, perdirbimo įmonių atliekos, išskyrus gyvūnų išmatas (ekskrementus) ir kitas atliekas, susidarancias prižiūrint gyvūnus.

HELCOM - Baltijos jūros aplinkos apsaugos komisija, arba Helsinkio Komisija, yra tarptautinis valdymo organas, sudarytas Baltijos jūros aplinkos apsaugos konvencijos nuostatomis įgyvendinti. Visos Baltijos jūros baseino valstybės (Danija, Estija, Europos Bendrija, Suomija, Vokietija, Latvija, Lietuva, Lenkija, Rusija ir Švedija) ir Europos Ekonominė Bendrija 1992 m. pasirašė tarptautinio bendradarbiavimo konvenciją Baltijos jūros aplinkai apsaugoti.

HELCOM rekomendacijos yra vienbalsiai patvirtinti Helsinkio Komisijos sprendimai. Šie sprendimai yra rekomendacijos visoms Konvenciją pasirašiusioms valstybėms pataisyti savo teisės aktus taip, kad būtų įvykdyti Komisijos sprendimai.

Hormoninis preparatas - vaistinė medžiaga, pavyzdžiui, kortizonas, sinestrolis, veikianti panašiai kaip natūralus hormonas.

Infrastruktūra - ūkio šakų, aptarnaujančių visą reprodukcijos procesą, kompleksas.

Laistymo terminas – data, kai reikia pradėti laistyti.

Laistymo trukmė – laiko trukmė, per kurią kuriai nors kultūrai išliejamas reikalingas vandens kiekis.

Lietinimo sistemos – tai įrenginys, kuriuo laistomos žemės ūkio kultūros. Šios sistemos purškia vandenį per specialius antgalius ir sudaro dirbtinį lietu, dėl to ir vadinamos lietinimo sistemomis .

Mėšlas – su kraiku sumintos gyvulių išmatos(šlapimas) ir į jas patenkantys pašarų likučiai bei vanduo.

Nitratų direktyva – tai Europos Sąjungos (ES) priemonė, kurią visos šalys, esančios arba norinčios tapti ES narėmis, privalo įtraukti į savo nacionalinę teisę. Atsižvelgdamos į šalies konstituciją šalys pačios nusprendžia, koku būdu direktyvos bus priimtos. Piliečiai ir organizacijos, ne laiku arba netinkamai įgyvendinantys direktyvą, atsako prieš nacionalinius teismus.

Nuolydis – tai žemės paviršiaus polinkis, išreikštas **laipsniais, vieneto dalimis arba procentais**. Nuolydis, išreikštas **laipsniais**, parodo žemės paviršiaus polinkio kampą. Nuolydis, išreikštas **vieneto dalimis**, parodo žemės paviršiaus vertikalų peraukštėjimą metrais, tenkantį vienam metrui horizontalaus atstumo (pvz.: šlaito nuolydis 0,003 reiškia, kad vienam metrui horizontalios šlaito atkarpos tenka 0,003 m vertikalaus peraukštėjimo). Nuolydis, išreikštas **procentais**, parodo žemės paviršiaus vertikalų peraukštėjimą metrais, tenkantį 100 m horizontalaus atstumo (pvz.: tas pats šlaito nuolydis 0,003, išreikštas procentais, bus lygus $0.003 \times 100 = 0,3\%$).

Nuotėkio tūris – vandens kiekis, nutekėjęs nuo ploto per tam tikrą laiko tarpą (parą, mėnesį, metus) ir matuojamas kubiniais metrais arba vandens sluoksnio aukščiu.

Nuotėkos – buityje, ūkinėje ir gamybinėje veikloje susidariusios skystos atliekos, taip pat kanalizacijos tinklais surenkamas paviršinis (lietaus) vanduo.

Patogenas – ligos sukėlėjas

Paviršinio vandens nuleistuvai – melioracijos įrenginys, skirtas paviršiniam vandeniui nuleisti į drenažo sistemą. Paviršinio vandens nuleistuvai paprastai įrengiami uždaroje lomose, iš kurių vanduo negali nutekėti paviršiumi.

Paviršinis nuotėkis – vandens srautas, kuris atsiranda ilgai lyjant lietu arba tirpstant sniegui, kai dirvožemis visiškai prisotina vandens ir jo perteklius pradeda tekėti žemės paviršiumi.

Pesticidai – cheminiai preparatai, turintys vieną arba kelias veikliąsias medžiagas, darančias specifinį poveikį žalingiesiems organizmams; naudojami kultūriniais augalams apsaugoti nuo ligų, kenkėjų ar piktžolių ir augalų augimui reguliuoti.

Pilnavertis pašaras - pašaras, kuriame yra gyvuliui (paukščiui) būtinų maisto medžiagų.

Preparato toksiškumas – preparato kiekis miligramais kilogramui bandomojo gyvūno svorio, sukkeliantis 50 % tikimybės mirtinumą. Kuo šis rodiklis (LD50) mažesnis, tuo preparatas nuodingesnis.

Pusiau skystas mėšlas - mėšlas, turintis 12-20 % sausųjų medžiagų. Sukrautas į krūvas slenka. Iki išvežimo į laukus būtina laikyti mėšlidėse. Gali būti kraikinis ir bekraikis.

Reprodukcija - gamyba kaip nuolat atsinaujinantis procesas.

Rezervuaras (sukauptuvas) - didelis indas skysčiams ar dujoms laikyti.

Rotacija - laikas, per kurį vieno sėjomainos lauko augalai pereina per visus laukus. Rotacija taip pat įprasta vadinti ir augalų kaitymo tvarką sėjomainoje.

Rotacijos schema - augalų kaitaliojimo lauke nustatytą metų skaičių pasikartojimo tvarka.

Sėjomaina - ariamosios žemės naudojimo būdas, kai ji suskirstyta panašaus dydžio ir derlingumo laukais, kuriuose žemės ūkio augalai kaitomi pagal iš anksto nustatytą tvarką, palaikančią nemažėjančią dirvos derlingumą ir ekonomiškai naudingą pasėlių struktūrą.

Sėjomainos grandis – keletas augalų sėjomainos schemos dalis, sudaryta iš dirvožemį gerinančių ir alinančių augalų.

Septikas – tai uždaras nusodintuvas, kuriame nuotėkos skalauja nuosėdusį dumblą, o jo organines medžiagas anaerobiškai skaido bakterijos.

Silosas - sultingas 55 - 80 proc. drėgnumo rūgštus (pH 3,8 - 4,2) pašaras, pagamintas iš žaliosios masės (dažniausiai iš vienmečių ar daugiamečių žolių, kukurūzų) ją silosuojant.

Skystasis mėšlas – mėšlas, kuris susidaro tvartuose nenaudojant kraiko. Tai gyvulių kietų išmatų išmatų mišinys. Senose mėšlo šalinimo sistemose, kur išmatoms nuplauti į rezervuarą vartojamas vanduo, sausųjų medžiagų kiekis mėšle ir jo tręšiamoji vertė priklauso nuo vandens kiekio. Skystajame mėšle sausųjų medžiagų būna mažiau negu 12 %. Tokį mėšlą galima pumpuoti siurbliais, tiekti vamzdžiais.

Srutos - skystis, ištekantis iš mėšlo (gyvulių šlapimas ir kritulių išplautas mėšlas).

Stresas - įtampas būseną, atsirandanti veikiant stipriems dirgikliams; dėl streso sumažėja gyvulio produktyvumas ir atsparumas ligoms.

Šachtinis šulinys – paprasčiausias kastinis šulinys, skirtas imti vandeniui iš paviršinių vandeningųjų sluoksnių. Šachtinius šulinius turi įsirengę daugelis kaimo gyventojų.

Tirštasis mėšlas – mėšlas, kuris turi ne mažiau kaip 20 % sausųjų medžiagų. Tirštasis mėšlas dažniausiai kaupiamas giliuose tvartuose naudojant daug kraiko. Jį galima sukrauti į krūvas.

Užkrečiamoji liga - liga, sukelta patekusio į organizmą specifinio ligos sukėlėjo (mikrobo, parazito).

Vandens telkinio apsaugos juosta – tai Lietuvos Respublikos Vyriausybės ar jos įgaliotos institucijos nustatyta ties vandens telkiniu žemės juosta, kurioje ribojama ūkinė veikla. Juostų plotis priklauso nuo šlaito statumo ir vandens telkinio svarbos.

Vandens telkinio apsaugos zona – teritorija prie vandens telkinio (ežero, tvenkinio, upės, griovio), kurioje leidžiama ūkinė veikla tik imantis specialių agronominių, inžinerinių ir kitų priemonių, apsaugančių vandens telkinius nuo teršimo.

Vandenvietė - teritorija, kurioje vandens tiekimo reikalams išgaunamas vanduo.

Vandenvietės sanitarinė apsaugos zona (SAZ) - saugoma apie vandenvietę teritorija, kuriai nustatytos žemės naudotojų veiklą ribojančios sąlygos.